

ת"פ (חיפה) 60044-08-22 - ש.י. ע"י נ' מדינת ישראל

ת"פ (חיפה) 60044-08-22 - ש.י. ע"י נ' מדינת ישראל מחוזי חיפה

ת"פ (חיפה) 60044-08-22

ש.י. ע"י

נגד

מדינת ישראל

ע"י עו"ד מור בן אבו

בית המשפט המחוזי בחיפה

[15.10.2024]

כבוד השופט נתנאל בנישו

ב"כ עו"ד ועו"ד

החלטה

השאלה המשפטית העומדת להכרעה בבקשה זו פשוטה לניסוח, גם אם לא להכרעה: האם מוסמך בית המשפט להורות על בירור אשמתו של המבקש כיום, למרות שכאשר הופסקו ההליכים בעניינו על פי סעיף 170 לחוק סדר הדין הפלילי, תשמ"ב - 1982 (להלן: החסד"פ) הוא לא עמד על בירור האשמה כאמור.

העובדות הרלוונטיות לענייננו

בתאריך 29.08.22 הוגש נגד המבקש כתב אישום, שייחס לו עבירות של סיכון חיי אדם במזיד בנתיב תחבורה, חבלה בכוונה מחמירה, הפרעה לשוטר וחבלה במזיד ברכב, זאת בגין אירוע שהתרחש ביום 17.08.22, במסגרתו נטען כי המבקש נהג באופן המסכן את התנועה, ולאחר ששוטרים הורו לו לעצור, נמלט, תוך שהוא ממשיך בנסיעתו הפרועה, פוגע במספר כלי רכב, ובשלוש הזדמנויות אף מנסה לפגוע עם רכבו בשוטרים.

המבקש נעצר עד לתום ההליכים המשפטיים נגדו.

בדיון שהתקיים ביום 25.10.22 (להלן: ההליך המקורי), לאחר שהתקבלה חוות דעת פסיכיאטרית לפיה הוא אינו כשיר לעמוד לדין, הוסכם בין הצדדים כי ההליכים יפסקו בהתאם לסעיף 170 הנ"ל. בנוסף, עתרה התביעה למתן צו אשפוז על פי סעיף 15(א) לחוק לטיפול בחולי נפש, תשנ"א-1991 (להלן: חוק לטיפול בחולי נפש), לתקופה מרבית של 20 שנה, בהתאם לעונש הקבוע לצידה של העבירה החמורה ביותר שיוחסה למבקש.

בתגובה לבקשה זו, ציין ב"כ המבקש דאז: "אנו מסכימים לקיומן של ראיות לכאורה. הנאשם מתנגד לאשפוז. לעניין מתן צו אשפוז, הנאשם מתנגד למתן צו אשפוז ומבקש להשתחרר ולעמוד בצו מרפאתי". באותו מעמד ב"כ הנאשם דאז לא ביקש לברר את אשמתו.

לאחר שמיעת עמדות הצדדים כאמור, מסר בית המשפט את החלטתו, בה קבע:
"עיינתי בחוות הדעת מיום 20.9.22 ושמעתי את טיעוני הצדדים.

הנאשם אינו כשיר לעמוד במשפט, וכפי שציינה המדינה לא היה כשיר בעת ביצוע העבירה.

ניתן בזאת צו אשפוז לפי סעיף 170 לחסד"פ ועל פי סעיף 15א לחוק לטיפול בחולי נפש כאשר התקופה המרבית לאשפוז תעמוד בהתאם לסעיפי העבירות החמורות הכלולות בכתב האישום על 20 שנה החל מיום 17.8.2022".
המבקש מצוי באשפוז בהתאם לצו זה עד עצם היום הזה.

הבקשה ותגובת המדינה

עניינה של הבקשה שבפניי לאפשר את בירור אשמתו של המבקש כעת, גם אם בעבר הוא לא עמד על זכותו לבירור האשמה כאמור.

בא כוח המבקש מנמק את בקשתו במספר מישורים. ראשית, סבור בא כוח המבקש כי המחוקק לא תחם בזמן את הזכות לבירור אשמת הנאשם. לטעמו, לו ביקש המחוקק להגביל את הזמן לבירור האשמה, היה כותב זאת במפורש, כפי שנעשה בעניינים אחרים, בין אם בנוגע לבקשה להישפט ובין אם לגבי ערעור על פסק דין. הסנגור מפנה להוראות סעיפים 16(א) ו-19 לחוק טיפול בחולי נפש, מהם מבקש להסיק על סמכות כללית לעיון חוזר בהחלטות אשר הביאו לאשפוז בהתאם לחוק.

יתרה מזו, מבקש הסנגור להסיק את סמכות בית המשפט לערוך עיון חוזר בשאלת בירור האשמה על פי בקשת הנאשם, מהסמכות שניתנה ליועץ המשפטי לממשלה לבקש עיון חוזר בהחלטה שלא להעמיד לדין נאשם אשר ניתן לגבי צו שיפוטי להפסקת הליכים (סעיף 21א לחוק טיפול בחולי נפש). טענת הסנגור היא כי כשם שסמכות זו של היועץ המשפטי לממשלה לא הוגבלה בזמן, כך גם יש לקבוע שזכותו של הנאשם לבקש קיום בירור אשמתו גם בשלבים שלאחר הפסקת ההליך הפלילי אינה מוגבלת בזמן.

עוד מבקש הסנגור לדחות את גישת בא כוח המשיבה כי החלטה על הפסקת הליכים בשל אי כשירות נפשית לעמוד לדין מהווה פסק דין. לטעמו, אין זה המצב, לאור העובדה כי בית המשפט הכתיר את דבריו כ"החלטה", וכן לא הודיע לצדדים על זכות ערעור. מעבר לכך, במישור המהותי יותר, מבקש הסנגור לדחות את טיעון המשיבה לאור העובדה כי הפסקת הליכים כאמור אינה כוללת בירור דין ובית המשפט לא נדרש להכריע את הדין או לגזור אותו. משום כך, לשיטתו, לא ניתן לראות את ההחלטה להפסקת ההליכים כפסק דין.

באשר לתכלית בקשתו, מסביר הסנגור כי נדרשת הכרעה בנוגע להעדר אשמה שכן למרות ההטבה שחלה במצבו של המבקש, הוועדה הפסיכיאטרית אינה מוכנה לאפשר לו להשתחרר מאשפוז, לדברי הסנגור, מאחר שאינו מודה באשמה.

בא כוח המשיבה מבקש לדחות את הבקשה על הסף. לטעמו, ההחלטה על הפסקת הליכים בהתאם לסעיף 170 לחסד"פ, משמעותה פסק דין, אשר הדרך היחידה להתערב בו היא בערעור, אותו יש להגיש תוך 45 ימים. יתרה מזו, מציין בא כוח המשיבה, כי סנגורו של המבקש דאז הסכים לקיומן של ראיות לכאורה. לדבריו, הסכמה זו מהווה בירור האשמה, בהתאם להלכות שנקבעו בסוגיה זו.

באשר להסתמכות הסנגור על סעיף 21א לחוק טיפול בחולי נפש, טוען ב"כ המשיבה כי על פי סעיף זה לנאשם אין זכות להגיש בקשה לחידוש הליכים. על פי הסעיף, סמכות זו יוחדה למדינה, הרשאית להגיש בקשה כאמור, באישור היועמ"ש לממשלה. הגשת בקשה כאמור מתורגמת להגשת כתב אישום חדש, עובדה התומכת בטענה כי הפסקת ההליכים היוותה סוף פסוק להליך הקודם.

לבסוף, טוען ב"כ המשיבה כי הבקשה הנוכחית היא למעשה ערעור על הוועדה הפסיכיאטרית, הליך שאינו מצריך את בירור האשמה כמבוקש, בשל האפיק העצמאי לתקיפת החלטות הוועדה. דיון והכרעה

על מנת להכריע בבקשה הנוכחית, מן הראוי לשוב ולעמוד על המסגרת הנורמטיבית להחלטה להפסקת ההליכים ולאשפוז המבקש.

המסגרת הנורמטיבית

הוראות החוק המתייחסות להשלכות מחלת נפש ממנה סובל נאשם על הליך פלילי בעניינו נבדלות לשתיים.

בכל הקשור לשאלת השלכת מחלת נפש על אשמתו של הנאשם בעת ביצוע העבירה, חל סעיף 34ח לחוק העונשין, תשל"ז-1977 (להלן: חוק העונשין), הקובע:

"לא יישא אדם באחריות פלילית למעשה שעשה אם, בשעת המעשה, בשל מחלה שפגעה ברוחו או בשל ליקוי בכושרו השכלי, היה חסר יכולת של ממש -

(1) להבין את אשר הוא עושה או את הפסול שבמעשהו; או

(2) להימנע מעשיית המעשה."

באשר להשלכות של מחלת נפש כאמור בעת עמידת הנאשם לדין, חל סעיף 170 לחסד"פ, הקובע :

"(א) קבע בית המשפט, לפי סעיף 6(א) לחוק לטיפול בחולי נפש, תשט"ו-1955, או לפי סעיף 19ב(1) לחוק הסעד (טיפול באנשים עם מוגבלות שכלית-התפתחותית), תשכ"ט-1969, שנאשם אינו מסוגל לעמוד בדין, יפסיק את ההליכים נגדו..."

בית המשפט העליון עמד זה מכבר על השוני הקיים בין שתי ההוראות, בקובעו: "אי שפיות מהווה סייג מהותי לאחריות פלילית בעת ביצוע העבירה. אי כשירות לעמוד לדין, עניינה בכשירותו הדיונית של הנאשם בעת העמדתו לדין. מדובר בשתי הוראות חוק שכל אחת מהן נמצאת בנקודה שונה על ציר הזמן - הראשונה בעת ביצוע המעשה הפלילי והשנייה בעת ניהול ההליך הפלילי. ייתכן כי נאשם ימצא אחראי בפלילים אך לא יהיה מסוגל לעמוד לדין ולהיפך..."

(רע"פ 8601/15 אשקר נ' מדינת ישראל (פורסם בנבו, 15.05.17)).

זאת ועוד, ככל שבית המשפט קובע כי בעניינו של נאשם חל הסייג לאחריות פלילית של אי שפיות הדעת (סעיף 34ח הנ"ל), דינו של הנאשם לזיכוי (ראורע"פ 2675/13 מדינת ישראל נ' וחנון (פורסם בנבו, 03.02.2015)). שונה הוא הדין כאשר בית המשפט מתרשם שהנאשם אינו מסוגל לעמוד לדין. במצב דברים זה מופסקים ההליכים (בהתאם לסעיף 170 לחסד"פ) מבלי שמוכרעת שאלת אשמתו של הנאשם לגופה (ראו ע"פ 9078/09 פלוני נ' מדינת ישראל (פורסם בנבו, 14.02.2012) וכן עניין אשקר הנ"ל). זאת, אלא אם כן, מיוזמתו או על פי בקשת סנגורו, מחליט בית המשפט לברר את אשמתו של הנאשם. בירור האשמה יכול ויניב מסקנות בשני מישורים. במישור הראשון, ככל שיחליט בית המשפט שהנאשם אכן נהנה מסייג אי שפיות הדעת, יורה על זיכוי כאמור. במישור השני, ככל שבית המשפט יכריע שהנאשם לא ביצע את העבירה או שהנאשם אינו אשם שלא מחמת היותו חולה נפש, יזכה אותו בית המשפט.

אפשרות שנייה זו מוגדרת בסעיף 170(ב) לחסד"פ כאמור:

"(ב) מצא בית המשפט בתום בירור האשמה, כי לא הוכח שהנאשם ביצע את העבירה, או מצא שהנאשם אינו אשם - שלא מחמת היותו חולה נפש לאו-בר-עונשין - יזכה את הנאשם..."

ככל שבית המשפט לא מצא לזכות את הנאשם, יפסיק את ההליכים נגדו (סעיף 170(ב) סיפא) .

על החלטה זו של בית המשפט לזכות את הנאשם או להפסיק את ההליכים כאמור לפי סעיף קטן (ב), קיימת זכות ערעור (סעיף 170(ג)).

למען השלמת התמונה נוסיף כי להחלטה לקבוע כי נאשם אינו מסוגל לעמוד לדין השלכה ישירה על הסמכות להורות על אשפוזו, כקבוע בסעיף 15(א) לחוק טיפול בחולי נפש, הקובע :

"(א) הועמד נאשם לדין פלילי ובית המשפט סבור, אם על פי ראיות שהובאו לפניו מטעם אחד מבעלי הדין ואם על פי ראיות שהובאו לפניו ביוזמתו הוא, כי הנאשם אינו מסוגל לעמוד לדין מחמת היותו חולה, רשאי בית המשפט לצוות שהנאשם יאושפז בבית חולים או יקבל טיפול מרפאתי; החליט בית המשפט לברר את אשמתו של הנאשם לפי סעיף 170 לחוק הדין הפלילי... יהיה הצו שניתן כאמור בר תוקף עד תום הביור, ומשתם או נפסק הביור והנאשם לא זוכה - יחליט בית המשפט בשאלת האשפוז או הטיפול המרפאתי."

זאת, להבדיל מסמכות האשפוז בנוגע לנאשם אשר נקבעה לגביו אי כשירות מהותית הנובעת מתחולת סייג אי שפיות הדעת, המוסדרת בסעיף 15(ב) לחוק טיפול בחולי נפש.

הסמכות להורות על אשפוז נאשם שלגביו הופסקו ההליכים בהתאם לסעיף 170 הנ"ל, מותנית בקיומן של ראיות לכאורה כי הנאשם עשה את מעשה העבירה שבו הואשם, או שעשה מעשה אחר המבוסס על אותן עובדות או על עובדות דומות (סעיף 15(א)).

יתרה מזו, בין אם מורה בית המשפט על אשפוז נאשם שהופסקו לגביו ההליכים ובין אם הוא מורה כאמור לאחר שנקבע שנאשם היה חולה בשעת מעשה והוא עדיין חולה, נדרש בית המשפט לקבוע את תקופת האשפוז המרבית בהתאם לתקופת המאסר הקבועה בחוק לצד העבירה החמורה ביותר שיוחסה לנאשם בכתב האישום (ראו סעיף 15(ד1)).

בשני המצבים, כאשר בית המשפט מורה על אשפוזו של נאשם, מתקיימת ביקורת מקצועית על נחיצות המשך האשפוז כאמור, על ידי ועדה פסיכיאטרית (ס' 28(א) לחוק טיפול בחולי נפש, אשר על החלטתה ניתן להגיש ערעור על פי סעיף 29(א) לחוק טיפול בחולי נפש).

סעיף 19 לחוק טיפול בחולי נפש קובע סמכות עיון חוזר וערר בכל הנוגע לצווי אשפוז הניתנים על ידי בית המשפט בהליכים הזמניים המתקיימים לפני מתן צו אשפוז קבוע, אשפוז לצורך קבלת חוות דעת פסיכיאטרית ואשפוז עצור לצורך הסתכלות לפי סעיף 16(ב) וסעיף 17 לחוק.

לבסוף, קובעים 21 ו-21א לחוק טיפול בחולי נפש סמכות להעמיד את הנאשם לדין מחדש בשני מצבים. סעיף 21 קובע את סמכותו של היועץ המשפטי לממשלה להורות כי נאשם יועמד לדין אם היה מאושפז בצו של בית משפט עקב הפסקת ההליכים או מצוי בטיפול מרפאתי והוא שוחרר לאחר מכן בהחלטת הוועדה הפסיכיאטרית, אשר התרשמה כי אין הצדקה להמשך אשפוזו, נוכח מצבו הנפשי ונוכח מידת המסוכנות הנשקפת ממנו.

סעיף 21א לחוק מאפשר ליועמ"ש לממשלה לפנות לבית משפט בבקשה לעיון חוזר בהחלטה כי הנאשם אינו מסוגל לעמוד לדין בהיותו חולה, וזאת לשם העמדתו לדין גם כאשר הנאשם נמצא עדיין בטיפול מרפאתי על פי צו בית משפט, אם יש יסוד סביר להניח כי הוא מסוגל לעמוד לדין ונסיבות העניין מתאימות להעמדתו לדין (על אודות הפעלת הסמכות הקבועה בסעיף 21א לחוק טיפול בחולי נפש ראו לדוגמה ע"פ (מרכז) 4654-06-20 מדינת ישראל נ' פלוני (פורסם בנבו, 09.12.2020)).

במקרה שלפנינו, לאור חוות דעת פסיכיאטרית שהתקבלה בעניינו של המבקש, החליט בית המשפט על הפסקת ההליך הפלילי נגד הנאשם על פי הוראת סעיף 170 לחסד"פ הנ"ל. כאמור, הוראה דיונית זו, מתייחסת למצבו הנפשי של הנאשם במועד הדיון, זאת על אף שבהחלטתו ציין בית המשפט כי על פי חוות הדעת שהונחה בפניו המבקש לא היה כשיר גם במועד ביצוע העבירה (בית המשפט מציין בהחלטתו כי זו הייתה עמדת המדינה, למרות שזאת ציינה כי היא אינה חולקת על חוות הדעת לעניין הכשירות הדיונית בלבד). בהתאם לכך, הורה בית המשפט על צו אשפוז לפי סעיף 15(א) לחוק טיפול בחולי נפש, לתקופה המרבית של העבירה החמורה ביותר בכתב האישום. הפסקת ההליכים- החלטה או פסק דין?

הסנגור טוען כי סעיף 170 לחוק סדר הדין הפלילי מקנה לנאשם בכל שלב אפשרות לעמוד על בחינת חפותו. לטענתו, האפשרות הכלולה בסעיף כי תבורר אשמתו של הנאשם אינה מוגבלת בזמן. עוד לומד הסנגור על מהות הפסקת ההליכים מתוך ההקשר הפורמלי והמהותי של ההליך.

באשר למישור הפורמלי, נכון אומנם כי בית המשפט הכתיר את הפסקת ההליכים בכותרת "החלטה", ואף לא צוין בסופה קיומה של זכות ערעור, אך לנוכח אופי ההחלטה נראה לי כי לא ניתן להסתפק בעובדות האמורות על מנת לקבוע את מהות ההליך לפי סעיף 170.

ואכן, על מנת לסווג את מהות הפסקת ההליך לפי סעיף 170 לחסד"פ, אין מנוס מעמידה על מהותה ותכליתה. כאמור, הפסקת ההליכים לפי סעיף 170 לחסד"פ, מהווה הוראה דיונית אשר אינה קובעת דבר בנוגע לאשמתו של הנאשם. בנוסף, כפי שהובהר, במובנים מסויימים היא אינה סוף פסוק. זאת נוכח הסמכות הקבועה בסעיפים 21 ו-21א לחוק טיפול בחולי נפש להעמיד לדין מחדש את הנאשם בהתאם להחלטת היועץ המשפטי או להחלטת בית המשפט בעיון חוזר על פי בקשתו.

ניתן גם להסיק על אודות אופייה של ההחלטה לפי סעיף 170(א), מלשון סעיף 21א הנ"ל, המאפשר לבית המשפט "לעין מחדש" ב"החלטה" להפסיק את ההליכים בנסיבות המפורטות בסעיף.

כל אלה תומכים בעמדת ב"כ המבקש, הרואה בהפסקת ההליכים החלטה הניתנת לעיון מעת לעת, אף לבקשת הסניגור, בהתאם לקבוע בסעיף 170(א) לחסד"פ סיפא.

יתרה מזו, ביסוד הסמכות להפסקת ההליכים עומדת העובדה כי הנאשם אינו מסוגל לעקוב אחרי המשפט ולנהל הגנה ראויה. מטבע הדברים, כאשר עסקין בהסתכלות על מצבו העכשווי של הנאשם, יכולים לחול במצב זה שינויים אשר יביאו למסקנה כי השתנתה התמונה וכעת מסוגל הנאשם לקיים הגנה ראויה. בפרשנות מרחיבה לתכלית זו, ניתן לסבור כי סמכות ברור האשמה תקום גם מקום בו התעורר אינטרס של הנאשם כי אשמתו תבורר, גם אם הוא עדיין אינו מסוגל לעמוד לדין.

מאידך גיסא, קיימים טעמים כבדי משקל לקביעה כי, במהותה, הסמכות הקבועה בסעיף 170 לחסד"פ מהווה סיום ההליך הפלילי, ואינה פתוחה לעיון חוזר.

ראשית, טענה זו מוצאת תימוכין בהוראות החוק עליהן עמדנו. בראש ובראשונה, לאור העובדה כי האפשרות להעמיד לדין מחדש את הנאשם מוגבלת לתנאים הקבועים בסעיף 21 לחוק טיפול בחולי נפש, קרי כי נקבע שהנאשם מסוגל כעת לעמוד לדין.

שנית, הקביעה בדבר הפסקת הליכים דומה במובנים רבים לקביעות המתקבלות במסגרת פסק דין פלילי. ואכן, גם אם קיימת סמכות לעיון חוזר מצומצמת כאמור, לרוב תהווה החלטה על הפסקת ההליכים סוף פסוק מבחינת ההליך הפלילי. יתרה מזו, לקביעה כי מופסקים ההליכים השלכות בנוגע לאכיפת אשפוז וכן לפרק הזמן של אשפוז זה, הנלמד כאמור מהעבירות שיוחסו לנאשם. קביעות אלה בעלות מאפיינים דומים לקביעות המתקבלות במסגרת פסק דין. מאפיינים אלה תומכים בסיווגו של ההליך על פי סעיף 170 כמסיים את ההליך הפלילי, ובכך מהווה מעין "פסק דין".

יתרה מזו, מוכרת בדין הפלילי ההבחנה בין "פסק דין" לבין "החלטת ביניים". הבחנה זו, אשר השלכתה המעשית נעוצה בסמכות הערעור, תכליתה:

"לרכז את העניינים הנידונים במסגרת התיק הפלילי לכדי מסלול אחד, שבבסיסו עומד החשש מפני פיצול הליכים בלתי נסבל, התמשכות הליכים, סרבול והארכת הדיונים וכן עינוי דין נוסף לנאשם בפלילים" (רע"פ 6016/06 קובן נ' מדינת ישראל מע"מ ת"א, (פורסם בנבו, 17.07.2007)).

בשל התכלית האמורה, הורחבה הגדרת "פסק הדין" כך שתכלול גם החלטות אשר באופיין מסיימות את העניין הנתון במחלוקת בין הצדדים:

"...ההלכה כיום היא, שעל-מנת להבחין בין "פסק-דין" לבין "החלטה אחרת" בעניין הנדון יש לבחון את ההחלטה השיפוטית על-פי מהותה, ולא דווקא על-פי כותרתה. ראו בש"פ 658/88 חסן נ' מדינת ישראל ... נקבע, כי "הליך" או "פסק-דין" הינם כל החלטה שיפוטית שהכריעה סופית בעניין מסוים, כך שלאותו עניין התיק נסגר. (רע"פ 8274/99 חילף נ' מדינת ישראל, (פורסם בנבו, 02.02.2000) וראו גם בש"פ 4804/17 ברמלי נ' מדינת ישראל (פורסם בנבו, 09.08.2017) ופסקי הדין המוזכרים שם).

בעניין זה, כבר נקבע כי סיווגה של החלטה כפסק דין נעשית בהתאם לבחינת עד כמה ההחלטה שמה קץ לנושא ועד כמה נושא זה מצוי בליבת ההליך העיקרי. כך נקבע בעניין קובן הנ"ל:

"ההבחנה בין פסק דין לבין החלטה אחרת, הן בהליך אזרחי, הן בהליך פלילי כזה שלפנינו, נעוצה בשניים: ראשית, יש לבחון האם הכרעתו של בית המשפט סיימה את בירור המחלוקת הכוללת שבין הצדדים והאם הכריע בית המשפט באופן סופי ביחס לסעדים שנתבקשו במסגרת התובענה. סיום הדיון בתיק עם מתן ההחלטה יהווה שיקול מרכזי התומך בסיווגה כ'פסק דין'... שנית, יש לבחון את תוכנה ונושאה של ההחלטה. בקשה שנושאה טפל לנושא המחלוקת העיקרית תסווג במרבית המקרים כ'החלטה אחרת'. יצוין כי שלב זה של ההבחנה בין 'פסק-דין' ל'החלטה אחרת' רלוונטי בעיקר להחלטות שניתנו לאחר מתן פסק-דין". (וראו גם דנ"פ 1062-21 אורין נ' מדינת ישראל, (פורסם בנבו, 11.01.2022)).

בהתאם לכך, בבואו לבחון את סיווגה של החלטה כפסק דין או כהחלטה אחרת, ישם בית המשפט דגש על מהות ההליך ולא על כותרתו בלבד:

"... ראוי להעיר כי לענין סיווגה של החלטה כ'פסק דין' או כ'החלטה אחרת', לא כותרתה הפורמלית של ההחלטה הנדונה היא הקובעת. סיווג ההחלטה יוכרע לפי בחינה מהותית דו-שלבית שיערוך בית המשפט, במסגרתה תיבחן שאלת סופיותה של ההחלטה, כמו גם עוצמת הקשר שבין ההחלטה שעליה משיגים לבין נושא המחלוקת העיקרית שבין הצדדים." (עניין ברמלי הנ"ל).

בעניינו, במובנים רבים מתיישב סיווגו של הליך לפי סעיף 170 לחסד"פ כ'פסק דין', בהתאם לתכליתה. כאמור, מהחקיקה עליה עמדנו עולה אופיה הסופי של הסמכות הקבועה בסעיף 170 לחסד"פ. כשם שזיכוי הנאשם בשל אי כשירותו המהותית לעמוד לדין לנוכח מצבו בעת ביצוע העבירה מובילה למתן פס"ד מזכה, כך ניתן אף להסתכל על ההחלטה המפסיקה את ההליך בשל אי כשירותו לעמוד לדין בשל מצבו הנפשי בעת קיום הדיון. בשני המקרים מהווה הכרעת בית המשפט סוף פסוק להליך הפלילי שנפתח עם הגשת כתב האישום. החלטה זו נוגעת על כן ללב לבו של ההליך הפלילי, גם אם אינה כוללת הכרעה בדבר אשמת הנאשם או חפותו. זאת ועוד, במקרים רבים נובע העדר הכשירות לעמוד לדין ממחלת נפש, אשר לרוב אינה מצב חולף אלא עובדה קבועה, כך שבמקרים רבים הפסקת ההליך טומנת בחובה מימד משמעותי של סופיות בהקשר להליך הפלילי. תמיכה נוספת לגישה האמורה ניתן למצוא בהוראת סעיפים 170(ב) ו-170(ג) לחסד"פ. סעיף 170(ג) קובע כי החלטת בית המשפט לזכות את הנאשם בתום בירור האשמה או להפסיק את ההליכים אם לא מצא לזכותו ניתנת לערעור.

מכאן מתבקשת המסקנה, כי, במקרים בהם נדונה שאלת האשמה, המחוקק ראה בהפסקת ההליכים החלטה המסיימת את הדיון בעניינו של הנאשם ועל כן גם כאשר מופסקים ההליכים על פי סעיף 170(א) יש לראות החלטה זו כסיום ההליך, המקימה סמכות ערעור, להבדיל מסמכות לעיון חוזר. לא זו אף זו, אלא שגם אומנם כי קיימת סמכות לשוב ולהעמיד את הנאשם לדין, אך מדובר בסמכות מצומצמת, הנובעת משינוי נסיבות מוחלט באשר למצבו של הנאשם. שינוי זה מוביל לפתיחת הליך משפטי חדש ולא לפתיחה מחודשת של ההליך הישן.

לאור האמור, נראה כי על פי תכליתו הליך של הפסקת הליכים לפי סעיף 170 לחסד"פ מהווה מעין "פסק דין", אשר אינו נתון לעיון מחדש.

יתרה מזו, גם אם ניתן היה להשקיף על סיום ההליכים לפי סעיף 170 כהחלטה, כגישת הסנגור, הרי שיש לסווג החלטה זו כהחלטה המסיימת הליך, וככזו כהחלטה אשר ניתנת לתקיפה במסגרת ערעור ולא עיון חוזר. מכלל הטעמים האמורים, ובשים לב למשקלו הסגולי של עיקרון סופיות הדיון בהליך הפלילי, יש לקבוע כי לא קמה זכות לעיון חוזר בהחלטה שלא לברר את אשמתו של נאשם במסגרת הליך לפי סעיף 170(א) הנ"ל. לסיום פרק זה, מצאתי להעיר כי נראה שבקשה לבירור אשמת הנאשם המוגשת בשלב מאוחר, כבמקרה דנן, חריגה. זאת, מאחר שלנאשם יש אפשרות לעמוד על זכותו לבירור האשמה, וזכות זו אף עשויה לקום מחדש, ככל שיוחלט על ידי היועמ"ש או בית המשפט על פתיחה מחודשת של ההליך הפלילי, במסגרת הסמכויות הקבועות בסעיפים 21 ו-21א לחוק טיפול בחולי נפש עליהן עמדנו. לאור האמור, אף היבט נדירות הבקשה תומכת בסיווג ההחלטה לפי סעיף 170 כמסיימת הליך, גם בנוגע לאפשרות בירור האשמה.

סמכות לעיון חוזר בהחלטה אימתי?

על כך מצאתי להוסיף, כי גם אם הייתי מקבל את טענת הסניגור שהליך לפי סעיף 170 לחסד"פ מהווה החלטה ולא פסק דין, הרי שהסמכות לעיון מחדש אינה כלולה באופן אוטומטי בסיווגה של הכרעה משפטית כהחלטה בהליך פלילי. בהיעדר הוראה חוקית המסמיכה את בית המשפט לעיון מחדש בהחלטתו יקשה לקבוע כי קיימת סמכות טבועה לעשות כן.

בענייננו, המחוקק ייחד את הסמכות לעיון חוזר בסעיף 21 לחוק טיפול בחולי נפש לפניית היועמ"ש ולשאלת כשירות הנאשם לעמוד לדין. במצב דברים זה, יש להניח כי נקבע הסדר פוזיטיבי המונע עיון חוזר מטעם הסנגוריה כאמור. בדומה, הפניית הסנגור לסעיף 19 לחוק טיפול בחולי נפש, הקובע סמכות לעיון חוזר וערר בנוגע להחלטות מסוימות, עשויה לחזק דווקא את הקביעה כי אין בנמצא סמכות לעיון חוזר על החלטות אחרות, ביניהן החלטה לפי סעיף 170 לחסד"פ. ואכן, סעיף 19 לחוק טיפול בחולי נפש קובע סמכות לעיון חוזר ולערר, אך זאת בנוגע להליכי ביניים בלבד, טרם הכרעה לפי סעיף 170 לחסד"פ, (ס' 16(א) - עיון חוזר על החלטה המורה כי עצור ישהה באשפוז, סעיפים 15(ג), 16(ב) ו-17 לחוק טיפול בחולי נפש - ערר על החלטות על אשפוז לצורך בדיקה, הסתכלות או עריכת חוות דעת). העובדה כי המחוקק הכיר בסמכות לעיון חוזר ולערר על הליכים מסוימים ולא על אחרים, תומכת במסקנה כי הוא לא ראה לנכון לאפשר דיון מחודש באלה האחרונים.

עיון חוזר מצריך נסיבות חדשות על כך מצאתי להוסיף, למעלה מן הצורך, כי גם אם הייתה מתקבלת עמדת הסנגור כי הסמכות הקבועה לברר אישום על פי בקשת סנגור עשויה להיות מופעלת גם לאחר שניתנה החלטה להפסקת הליכים לפי סעיף 170 כאמור, הרי שמן הראוי היה להתנות הפעלת סמכות זו בקיומן של נסיבות חדשות המצדיקות לברר אשמתו של הנאשם, לאחר שלא נתבקש הדבר בדיון המקורי.

ברם, בקשתו של המבקש שבפניי אינה מצביעה על שינוי נסיבות כאמור. כך, בכל הנוגע לשאלת יכולתו של הנאשם לעמוד לדין, לא נטען כי חל שינוי במצבו של המבקש ואף לא הוצגה חוות דעת המלמדת שבעניין זה חל שינוי (זאת להבדיל משיפור משמעותי במצבו ובהתנהלותו של המבקש עקב הטיפול הניתן לו במסגרת האשפוז- ראו חוות הדעת מיום 12.05.2024, 17.06.2024). כך גם בנוגע לנסיבות הנוגעות להחלטת ב"כ של המבקש שלא לעמוד על בירור האשמה, במסגרת ההליך המקורי. גם בעניין זה, לא נטען כי חל שינוי המצדיק פתיחה מחודשת של נושא בירור האשמה.

אגב כך, יש לציין כי המבקש היה מיוצג בהליך המקורי ולא נטען לרשלנות מצד בא כוחו של המבקש בהליך זה. יתרה מזו, וגם אם לא קיימת זהות חד ערכית בין הדברים, הרי שבמסגרת הדיון בהליך המקורי הסכים בא כוחו של המבקש לקיומן של ראיות לכאורה, כמצוות סעיף 15(א) לחוק לטיפול בחולי נפש, עובדה אשר אינה תומכת בטענה כי כיום יש מקום לפתוח מחדש את שאלת אשמתו של המבקש.

תכלית הבקשה הנוכחית

כאמור, ב"כ המבקש ניסה לשכנעני כי יש לאמץ גישה פרשנית הרואה בסמכות לבירור אשמה כאופציה הפתוחה בפני הנאשם בכל עת. ברם, כאמור נראה כי גישה זו אינה מתיישבת עם עקרונות היסוד של שיטת המשפט הפלילי הנלמדים מעניינים דומים, הרואים בסופיות ההליך כלל ממנו ניתן לסטות רק בהתקיימם של טעמים ראויים לכך. לאור זאת, גם אם הייתה מתקבלת הפרשנות המוצעת על ידי ב"כ המבקש, נכון היה להתנות הפעלת הסמכות בקיומה של תכלית מעשית לבקשה כאמור. תכלית זו, מן הראוי כי תעמוד בהתאמה להליך המקורי, קרי כי זו תהיה מכוונת להביא לזיכוי הנאשם שלא בשל מחלתו הנפשית.

ברם, אין זו התכלית אליה מכוון המבקש בבקשתו הנוכחית. כפי שהובהר במהלך הדיון, ביסוד הבקשה הרצון של המבקש להשתחרר מאשפוז לטיפול מרפאתי, על רקע הטבה שחלה במצבו. לשיטתו, הוועדה הפסיכיאטרית נמנעת מלהורות כאמור אך בשל העובדה כי המבקש אינו מוכן לקבל אחריות על מעשיו. ב"כ המבקש סבור כי אם תינתן לו הזדמנות להוכיח את חפותו של מרשו, יפתר מ"עול" ההתכחשות למעשים כאמור ותסלל דרכו לשחרור. תכלית העיון החוזר המבוקש אינה על כן הוכחת חפותו של המבקש, אלא יצירת תנאים נוחים יותר לטעמו לסיום אשפוזו. המדובר בניסיון ליצור מעין מסלול עוקף לערעור על החלטת הוועדה הפסיכיאטרית, הקבוע בסעיף 29 לחוק טיפול בחולי נפש, ניסיון אשר אינו מתיישב עם ההסדרים אותם קבע החוק.

בשים לב לכך, ספק רב בעיניי עד כמה היה מקום להיעתר לבקשה, ולהורות על בירור האשמה בשלב זה. זאת, כאשר יש להניח כי שיקולי הוועדה הם שיקולים מקצועיים רפואיים, והתכחשות המבקש לאחריותו למעשים הנטענים אינה עומדת כסיבה בלעדית או מכריעה להחלטה. כל זאת, כאשר בהקשר לאמור ניתן להזכיר את הוראות בית המשפט העליון בנוגע לאי קבלת אחריות על ידי נאשם כשיקול בין שיקולי ההמלצה לשחרור בתסקיר מעצר (ראו לדוגמה בבש"פ 6826/10 סמואל נ' מדינת ישראל (פורסם בנבו, 29.9.2010)). טענה דומה מוצדק כי תשמע על ידי המבקש ובא כוחו בפני הוועדה ובטוחני כי זו תשקול את הדברים בשום שכל, במסגרת השיקולים המנחים אותה כפי שפורטו בסעיף 28 (ב2) לחוק טיפול בחולי נפש.

האם דחיית הבקשה פוגעת בזכות להליך הוגן?

סבורני כי לא ניתן לסיים את הדברים מבלי לתת את הדעת לשאלה עד כמה יש בדחיית הבקשה ובקביעה כי לא ניתן לקיים עיון חוזר בהחלטה להפסקת הליכים לפי סעיף 170 לחסד"פ, כדי לפגוע בזכות להליך הוגן. בתמצית אומר כי לגישתי התשובה לשאלה זו שלילית. כפי שהובהר בדברי עד כה, יש להשקיף על מהותו של ההליך לפי סעיף 170 לחסד"פ כ"פסק דין" או למצער כהחלטה המסיימת הליך. ככזה, הוא מקים זכות ערעור (סעיף 17 לחוק יסוד: השפיטה).

אמנם, הודגש לא פעם כי זכות ערעור נולדת מכוחה של הוראה מפורשת בחוק בלבד, "ובהעדרה של הוראת חוק, אין הזכות קיימת" (בג"ץ 87/85 ארג'וב נ' מפקד כוחות צה"ל באזור יהודה ושומרון (פורסם בנבו, 08.07.88)). עם זאת, נקבע כי: "נוכח חשיבותה של זכות הערעור נפסק כי יש להעדיף פרשנות המקנה זכות ערעור מפרשנות השוללת אותה..." (ע"פ 111/99 שוורץ נ' מדינת ישראל (פורסם בנבו, 07.06.2000)). זו הייתה גם גישת ב"כ המשיבה בתגובתו לבקשה, אשר הניח כמובן קיום זכות הערעור על ההחלטה לפי סעיף 170(א).

בענייננו אומנם חלפה התקופה להגשת ערעור (סעיף 199 לחסד"פ), ברם פתוחה בפני הסנגור הדרך לפנות בבקשה להארכת מועד להגשת ערעור (סעיף 201 לחסד"פ). בכך, מצויה בעיניי התשובה למימוש הזכות להליך הוגן בהליך זה, במישור העקרוני. סוף דבר

הבקשה הנוכחית העלתה את שאלת האפשרות לקיים "עיון חוזר" בהחלטה להפסיק את ההליך נגד הנאשם עקב אי כשירותו לעמוד לדין. בהעדר הוראת חוק מפורשת, התשובה לשאלה זו נגזרת, בראש ובראשונה מסיווג ההחלטה האמורה.

כפי שהובהר, לשאלת סיווג ההליך כאמור פנים לכאן ולכאן. הכרעתי היא כי יש לראות את ההחלטה לפי סעיף 170 כמעין "פסק דין" או כהחלטה המסיימת הליך. מטעם זה ומטעמים נוספים הקשורים לפרשנות סעיף 170 הנ"ל וכן הוראות חוק הטיפול לחולי נפש הרלוונטיות, תכלית החקיקה והנסיבות הפרטניות של ענייננו, אין להכיר בזכות לקיום עיון חוזר בבקשה לבירור אשמה לפי סעיף 170.

עם זאת, החלטה על הפסקת ההליך מכח סעיף 170 מקימה זכות ערעור כחוק.

ער אני למשוכה הגבוהה אותה מציבה החלטתי בפני נאשם המבקש כי אשמתי תבורר לאחר שהופסקו ההליכים בענייניו. זאת, במיוחד מקום בו מסיבות שונות, אשר עשויות לנבוע אף ממצבו של הנאשם בעת קיום הדיון על הפסקת ההליכים, עשויות להתגש טענות או ראיות חדשות התומכות בזיכוי הנאשם, בשלב מאוחר יותר משלב הפסקת בבלים כאמור. ברם, לטעמי אין בעובדה זו להצדיק הכרה בזכות לעיון חוזר אשר המחוקק לא הסדירה בחקיקה, ולשנות מסדר ההליך הפלילי היסודי.

אוסף על כך, כי לטעמי, בהינתן הפנים השונות של הליך הפסקת הליכים לפי סעיף 170 לחסד"פ, כעולה מהחלטתי זו, יש מקום כי המחוקק יקבע מפורשות הליך המאפשר בחינה מחודשת של ההחלטה שלא לברר את האשמה, בין אם בערעור ובין עם בדרך אחרת.

לאור כלל האמור, הריני דוחה את הבקשה.

בשל טעמים של צנעת הפרט, ועל אף שהדבר לא התבקש על ידי הצדדים, אני מורה כי החלטה זו תפורסם בהשמטת שמו המלא של המבקש, כפי שאף נעשה בכותרת החלטה זו.

מזכירות בית המשפט תעביר העתק החלטה זו לצדדים.

ניתנה היום, י"ג תשרי תשפ"ה, 15 אוקטובר 2024, בהעדר הצדדים.